

ПРАВОВИЙ СТАТУС КРИПТОВАЛЮТИ В КРАЇНАХ АФРИКИ

Логойда Володимир Михайлович

*викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. було відзначено поступовим нарощуванням економічних можливостей країн Африки, частина яких демонструє вищі темпи економічного зростання, порівняно з розвинутими країнами Північної Америки та Європи. Завдяки значному проникненню інтернету, зростанню рівня освіти населення континенту та порівняно невеликому обсягу необхідних стартових інвестицій одним із драйверів економіки регіону стає ІТ-сектор і, зокрема, криптоіндустрія, що викликає до життя цікаві форми правового регулювання галузі. Взагалі, Африка є одним з лідерів процесу впровадження криптовалют з показником зростання 1200% в сезоні 2020–2021 року та 6 представниками в списку 20 країн світу з найбільшим проникненням криптовалют у суспільне життя, що почасти пояснюється нестабільністю фіатних валют цих країн¹. Втім, Африка дає нам приклади різноспрямованих підходів до регулювання криптовалют – від повністю ліберальних до жорстко рестрикційних, що пояснюється суттєвими культурними, економічними та політичними відмінностями країн, що знаходяться у різних частинах континенту.

Так, повна заборона на операції з криптовалютами введена в Алжирі, Марокко, Лівії, Намібії та Зімбабве. В Алжирі операції з криптовалютою навіть караються у кримінальному порядку. Аналогічно переслідувалися правочини з криптовалютою і в Тунісі, однак після значного суспільного резонансу у квітні 2021 року, що послідував за арештом 17-річного підлітка, який використав криптовалюту для оплати покупки в інтернеті, влада країни пообіцяла розглянути питання перегляду заборони на обіг криптовалют².

Рестрикційна політика щодо криптовалют сповідується і Арабською Республікою Єгипет, причому значну роль у її формуванні зіграли не тільки суб'єкти владних повноважень, але і релігійні організації країни, які мають тут значний традиційний вплив на

---

¹ The 2021 Global Crypto Adoption Index. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2021-global-crypto-adoption-index>

² Chyenne Ligon. Tunisian Finance Minister Says Bitcoin Ownership Should Be Decriminalized. URL: <https://www.coindesk.com/policy/2021/06/14/tunisian-finance-minister-says-bitcoin-ownership-should-be-decriminalized/>

правозастосування. Так, у грудні 2017 року головний муфтії Єгипту шейх Шавкі Аллам видав фетву³, яка забороняє операції з криптовалютами з посиланням на їх заборону ісламом, оскільки криптовалюти «*супроводжують невігластво, обман та шахрайство*»⁴. Він назвав операції з криптовалютою «*харамом*», тобто гріховним діянням, яке заборонено ісламом.

В таких умовах, безперечно, розвиток наукових знань про криптовалюту і її місце в системі об'єктів цивільних прав у вищевказаних країнах явно не стимулюється і дати чітку оцінку правовому статусу криптовалюти в цих юрисдикціях не уявляється можливим через її нелегальність.

Одним з найбільших континентальних ринків криптовалют є Нігерія і це при тому, що на офіційному рівні Центральний банк Нігерії ще у 2017 році заборонив установам фінансового сектору працювати з ними або надавати будь-які фінансові послуги для полегшення операцій з криптовалютами, а 05.02.2021 здійснив нагадування фінансовим установам про вказані обмеження⁵. У зв'язку з цією заборонаю місцева Комісія з цінних паперів зупинила у лютому 2021 року міжвідомче узгодження проєктів регулювання криптовалютного ринку, втім вже у квітні 2021 року за допомогою представників місцевого законодавчого органу розпочала перемовини з центральним банком щодо можливості послаблення заборони.

Цікавим є відзначити, що Нігерія є єдиною країною, яка у вересні 2020 року висловила офіційну позицію (все тієї ж Комісії з цінних паперів), що будь-які криптовалюти для цілей правового регулювання будуть розглядатися як цінні папери (з відповідними обов'язками по реєстрації намірів їх створення, розкриттю регулярної та особливої інформації тощо), доки їх організатори не доведуть Комісії з цінних паперів, що той чи інший конкретний криптовалютний продукт не відповідає ознакам цінних паперів⁶. Тобто встановлена презумпція кваліфікації криптовалюти в якості цінних паперів, поки Комісією за зверненням зацікавленої особи не визначено інше.

---

³ богословсько-правовий висновок авторитетного ісламського вченого, що роз'яснює приписи шариату (прим. авт.)

⁴ Bitcoin trading is unlawful pursuant to Islamic Sharia, says Egypt's grand mufti. URL: <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/3/12/286399/Business/Economy/Bitcoin-trading-is-unlawful-pursuant-to-Islamic-Sh.aspx>

⁵ Letter of Central bank of Nigeria No. BSD/DIR/PUB/LAB/014/001 dated 05.02.2021. URL: <https://www.cbn.gov.ng/Out/2021/CCD/Letter%20on%20Crypto.pdf>

⁶ Statement On Digital Assets And Their Classification And Treatment. SEC Nigeria. 11/09/2020. URL: <https://sec.gov.ng/statement-on-digital-assets-and-their-classification-and-treatment/>

Цією ж заявою від 11.09.2020 Комісія з цінних паперів Нігерії дала визначення криптоактивів:

«Криптоактиви означають цифрове представлення вартості, яке може торгуватися електронним шляхом та функціонувати як (1) засіб обміну; та/або (2) одиниця обліку; та/або (3) засіб збереження вартості, але не мають статусу законного платіжного засобу у будь-якій юрисдикції».

Далі Комісія з цінних паперів наводить класифікацію віртуальних цифрових активів, до яких відносить криптоактиви (в т. ч. криптовалюти), утилітарні токени, токенизовані активи, та деривативи / фонди колективного інвестування на попередні три групи активів. При цьому криптоактиви розглядаються як фондові активи (товари), якщо торгуються на організованих ринках.

Натомість повністю дружньою до криптовалют вважається Південно-Африканська Республіка. Так, у ПАР центральний банк країни створив у 2018 році саморегулюючий орган, завданням якого було розробити нормативну базу для криптовалютної галузі. 16.01.2019 банк оприлюднив заяву щодо криптоактивів⁷, в якій зазначив:

«Загальновідомі як криптовалюти, криптоактиви – це цифрове представлення або токени, щодо яких спільнота користувачів отримує доступ, перевіряє, здійснює операції та торгує в електронному вигляді».

В свою чергу, Служба по управлінню фінансовим сектором ПАР (FSCA) у листопаді 2020 року представила проект змін до законодавства⁸, згідно з яким криптоактиви, включно з криптовалютами, повинні бути віднесені до фінансових активів (інструментів). Тим часом, регулятори фінансових ринків ПАР до затвердження профільного законодавства розглядають криптовалюту як нематеріальний актив. Це стало проблемою після двох мегаскандалів на крипторинку ПАР у 2020–2021 роках, які стали найбільшими криптошахрайствами світу, коли спочатку компанія MtGox Trading International завдала збитки інвесторам на 23000 BTC, а потім раптово закрилася криптобіржа Africrypt братів Каджи, де інвестори втратили 69000 BTC, що в еквіваленті на той момент складало близько \$4 млрд. Через недостатнє законодавче регулювання криптовалюти і некоректне визначення її правової природи (нематеріальний актив замість

---

⁷ Statement of the Central Bank of South Africa on crypto assets. URL: <https://www.fic.gov.za/Documents/Media%20Release%20-%20CONSULTATION%20PAPER%20ON%20CRYPTO%20ASSETS.pdf>

⁸ FSCA press-release. 20.11.2020. URL: <https://www.fsc.co.za/News%20Documents/FSCA%20Press%20Release%20FSCA%20publishes%20a%20draft%20Declaration%20of%20crypto%20assets%20as%20a%20financial%20product%20%20November%202020.pdf>

фінансового інструмента) від проведення розслідування вказаних шахрайств була змушена відмовитися Служба по управлінню фінансовим сектором ПАР, яка має відповідних фахівців та ресурси⁹.

Ще одна суттєва за розмірами економіка регіону – Кенія – не регулює криптовалюту, втім і не забороняє її, що дозволяє ринку досить вільно розвиватися. Як і в інших країнах, центральний банк Кенії зробив заяву, що криптовалюта не може розглядатися як законний платіжний засіб. Останні обговорення свідчать про намір влади країни підвести регулювання ринку криптовалют під законодавство про цінні папери¹⁰.

Як і Кенія, решта країн регіону зайняли переважно вичікувальну позицію і поки не вживають радикальних кроків по врегулюванню статусу криптовалют або їх забороні, крім використання стандартних практик боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також рекомендацій центральних банків громадянам та компаніям щодо утримання по можливості від операцій з криптовалютами з метою уникнення збитків та ризиків.

Таким чином, можна зробити висновок, що культурні (найперше, релігійні), політичні та економічні відмінності різних країн африканського континенту спричиняють суттєві відмінності у їх підходах до правової кваліфікації такого феномену як криптовалюта – від погляду на них як на цінні папери та нематеріальні активи, дозволені в цивільного обігу, до кваліфікації їх в якості технічного засобу шахрайства та легалізації активів, одержаних незаконним шляхом, і, відтак, заборони їх у цивільному обігу.

---

⁹ Шевченко М. Братья из Южной Африки провернули крупнейшую аферу с криптовалютой: похищено \$3,6 млрд. URL: <https://3dnews.ru/1042719/bratya-iz-yugnoy-afriki-provernuli-krupneyshuyu-afery-s-kriptovalyutoy-pohishcheno-36-mlrd>

¹⁰ Muthoni Njogu. Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulations 2021 / Kenya. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/kenya>